

tak néhány nyomdafestéket tűrő mondatot, azonban mindezt sikerül úgy elmondania, hogy minden egyes négybetűs szó a karakterhez tartozónak érződik, és a monológ végére úgy érezzük, személyes ismerősünk ez a taxis az elrontott családi életével, nagyot mondó kisémberségével együtt. Jászberényi Gábor mostanában nagyon sokat játszik, egyik bemutatója követi a másikat, és mindig megbízható színvonalon jeleníti meg a karakterét, miközben voltaképpen mindig ugyanazt a Jászberényi Gábort látjuk a színpadon, valószínűleg ezt hívják önazonos játéknak.

A *Folyóügy* (és ez is benne van a címében, de a *#magyarvalóság egy felvonásban* alcím is ezt jelzi) Zeitstück, egy meghatározott korszakhoz kötődő színdarab. Harminc évvel ezelőtt még nem voltak call centerek, és talán húsz

év múlva se lesznek, és a wellness veknik helyett is kitalálnak valami mást. De ami ezeknél a külsőségeknél sokkal fontosabb: mi magunk is változunk, változnak a viszonyulásaink, és talán az is, ahogy a folyamatos jelenben folyó ügyeinket rendezzük. Ezért aztán nem is lenne baj, ha az a tükörcső, ami az előadásból kirajzolódik, egy-két évtized alatt érvényét veszítené. Addig meg ne vessünk magunkon a színházban, aztán ha kimegyünk az utcára, talán egy kicsit másként szólunk a buszon mellettünk ülőhöz, a telefonos közvélemény-kutatóhoz vagy a postáshoz. És akkor talán ő is másként szól hozzánk.

Braun Barna: Folyóügy

Rendezte: Csáki Rita

RS9 Színház, 2017. december 6.

Tóth László

Barokk-kori insomnia? Goldberg-variációk

Johann Sebastian Bach Goldberg-variációk szöveg és zenében címmel Kovács Sándor zenetörténész és Borbély László zongoraművész előadása hangzott el 2017. november 25-én este Zalaegerszegen, a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben. Az est első felében a Bartók Rádióból jól ismert zenetudós, a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, Kovács Sándor beszélt a műről, miközben néhány részletet saját maga, néhányat Borbély László illusztrált zongorán. Kovács Sándor maga is zongoraművészként indult, és ő is sokszor játszotta Bach e remekművét. Előadásán ez érezhető volt, a sorok közt hallani lehetett a szerző és a mű iránti rajongását és tiszteletét. A muzikológus és a mű közti ritka szoros kapcsolat meghatározta az előadás felépítését.

A mű keletkezése kapcsán számos kérdés felmerül, melyeket talán csak jó ízlés-

sel, ráérzéssel lehet megválaszolni, biztos tények hiányában. Johann Nepomuk Forkel az 1802-ben megjelent Bach életrajzában például a következőket írja: „Ezt a művet az egykori orosz nagykövet, a művészszerető Hermann Carl von Keyserling gróf kívánságára komponálta, akit a drezdai udvarban ismert meg. 1741 táján a gróf sokszor tartózkodott Lipcsében. Szolgái között volt egy tehetséges fiatal csembalista, Johann Gottlieb Goldberg – Wilhelm Friedemann Bachnak, később magának Johann Sebastiannak a tanítványa. A gróf sokat betegeskedett, és ilyenkor nem tudott aludni. A nála lakó Goldbergnek a szomszéd szobájában kellett tölteni az éjszakát, és álmatlansága óráiban a grófnak muzsikálnia. Egy alkalommal a gróf Bachtól Goldberg számára néhány – szelíd és mégis élénk – zenedarabot rendelt, hogy kicsit felvidítsák őt álmatlan éjszakáin. Bach úgy gondolta, a gróf kívánságának leginkább a variációs művel tehetne

eleget, noha ezt a műfajt addig – az állandó, változatlan alap-harmóniasor miatt nem tartotta elég mutatósnak.” Az életrajz e része azonban valószínűleg nem teljesen igaz. Az ugyan előfordult, hogy amikor Drezdába ment Bach, akkor Keyserling grófnál lakott, annak ellenére, hogy ebben az időben egy ilyen főrangú úr egy egyszerű zenészt nemigen fogadott. Valószínűleg az is igaz, hogy a gróf kért Bachtól valamilyen zenét, de a Goldberg-variációk nyomtatásban megjelent kottáján nincs rajta a Keyserlingnek szóló ajánlás. Ha igaz lenne Forkel története, akkor ez viszont óriási sértés lett volna. Másrészt a csembalista Johann Gottlieb Goldberg, akiről a variációk a címét kapta, 1727-ben született. A művet 1742-ben adták ki, ekkor Goldberg még csak 15 éves volt. Nehéz azt elképzelni, hogy Keyserling gróf álmatlan éjszakáin egy tizenéves fiatal arra késztet, hogy az addig megírt egyik legnehezebb billentyűs művet játssza. Erről számos szakirodalomban olvashatunk, a zenetudomány mai állása szerint Forkel életrajzában ez a történet csupán anekdota, nem a valóságot tükrözi.

Kovács Sándor előadásának azonban voltak ennél szubjektív momentumai is. A 25. hosszabb, moll variáció egy kifejezett panaszos tétel, Kovács Sándor számára a keresztrefeszítés zenéje. A tétel hangulata valóban hasonlít Bach oratorikus műveinek crucifixusaira, és az is igaz, hogy a Goldberg-variációk szinte minden tétele emlékeztet Bach más műveiben felfedezhető műfajokra. Az is biztos, hogy a zongorista asszociál valamire a művel kapcsolatban, miközben játszik. Ezek az intuíciók azonban sokszor rejtve maradnak. Kovács Sándor ezt az állítását csupán azzal egészítette ki, hogy a következő, 26. tétel pedig számára olyan, mint az Et resurrexit, a feltámadás zenei megfogalmazása. Kovács Sándor előadásában még egy rendkívül érdekes kérdést vetett fel a Goldberg-variációk témájával kapcsolatban. Ez a téma egyébként a mű elején és teljesen változatlan alakban a mű végén is hallható. Martin Jarvis, az ausztráliai Charles Darwin Egyetem zeneprofesszora a kéziratok hosszas tanulmányozása után állítja, e témát, valamint a cselló szviteket nem Bach, hanem második felesége, Anna Magdalena Bach írta. Biztosan nem tudunk, a szvitek tekintetében ez valószínűleg badarság, de itt lehet benne valami.

Ez a téma ugyanis ária címen megjelenik egy kis kottásfüzetben, ami a Klavier – Büchlein vor Anna Magdalena Bachin címet viseli. Ebbe a kis füzetbe Anna Magdalena Bach kézírásával van lejegyezve. Másrészt a 30. variáció a Quodlibet feliratot viseli. Ez Bach korában azt jelentette: ahogy tetszik. Ez egy olyan műfaj volt, amiben különböző ismert dallamokat szőttek bele a zenébe. Ebben a tételben két ilyen dallam van, az egyik szövege: „Régóta nem voltam nálad...”, a másik egy nagyon ismert népdal: „Káposzta és répa borított el, hogyha anyám húst is főzött volna, tovább maradtam volna”. Kovács Sándor szerint ez szerénykedés. Régóta nem voltam nálad, de most itt vagyok, újra szól a témád. Eltelt 30 variáció, de ez mind csupán káposzta és répa, zöldség, mintha Bach csak keveset tett volna hozzá ahhoz a csodálatos témához, ami most visszajön. Viszont a szerénykedésnek csak akkor van értelme, ha a téma nem a sajátja, hanem a feleségéé, és ezzel neki hódol. Kovács Sándor a következő gondolattal zárta előadását: „Nekem meggyőződésesem, és tényleg gyönyörű hódolat: káposzta és répa, amit én csináltam, de a tiéd! Szerette a feleségét! Van ilyen.”

Az est második felében Borbély László zongoraművész játszotta el kitűnően, magabiztosan, érzékenyen Bach Goldberg-variációit.